

SZCZEGÓŁOWY SPIS TREŚCI

Przedmowa do wydania jednotomowego	15
--	----

Tom I

Reguły i porządek

Wprowadzenie	27
--------------------	----

1. Rozum i ewolucja	35
---------------------------	----

Konstrukcja i ewolucja – 35. Założenia racjonalizmu kartezjańskiego – 37. Trwałe ograniczenia naszej wiedzy o faktach – 40. Wiedza o faktach a nauka – 44. Równoczesna ewolucja umysłu i społeczeństwa: rola reguł – 47. Fałszywa dychotomia „naturalnego” i „sztucznego” – 50. Rozwój koncepcji ewolucyjnej – 53. Utrzymywanie się konstruktywizmu w obecnej myśli – 56. Nasz antropomorficzny język – 58. Rozum i abstrakcja – 62. Dlaczego skrajne formy konstruktywistycznego racjonalizmu stale prowadzą do buntu przeciw rozumowi – 65

2. <i>Kosmos i taxis</i>	69
--------------------------------	----

Koncepcja porządku – 69. Dwa źródła porządku – 71. Właściwości wyróżniające porządki spontaniczne – 73. Porządki spontaniczne w przyrodzie – 75. W życiu społecznym poleganie na spontanicznym porządku poszerza i zarazem ogranicza nasze możliwości oddziaływania – 76. Porządki spontaniczne wynikają z tego, że ich elementy podporządkowują się pewnym regułom postępowania – 79. Spontaniczny porządek społeczeństwa obejmuje jednostki i orga-

- nizacje – 83. Reguły porządków spontanicznych a reguły organizacji – 86. Terminy „organizm” i „organizacja” – 91
3. Zasady i względy praktyczne 95
 Cele jednostkowe i zbiorowe korzyści – 95. Wolność można zachować tylko dzięki przestrzeganiu zasad, a niszczy się ją, kierując się względami praktycznymi – 97. „Konierności” polityki są na ogół konsekwencjami wcześniejszych środków – 100. Niebezpieczeństwo przywiązywania większej wagi do przewidywalnych konsekwencji działań niż do konsekwencji zaledwie możliwych – 103. Falszywy realizm i odwaga potrzebna do przemyślenia utopii – 105. Rola prawnika w ewolucji politycznej – 108. Współczesny rozwój prawa kierował się w głównej mierze fałszywą ekonomią – 111
4. Zmiany koncepcji prawa 117
 Prawo jest starsze od legislacji – 117. Lekcje etnologii i antropologii kulturowej – 120. Proces artykułowania praktyk – 123. Reguły deskryptywne i normatywne – 126. Wczesne prawo – 129. Tradycja klasyczna i średniowieczna – 130. Szczególne cechy prawa wyrastającego ze zwyczaju i precedensu – 134. Dlaczego prawo wyrosło wymaga korygowania przez legislację – 137. Pochodzenie ciał legislacyjnych – 139. Lojalność i suwerenność – 141
5. *Nomos*: prawo wolności 145
 Funkcje sędziego – 145. Różnica między zadaniem sędziego a zadaniem kierownika organizacji – 149. Celem jurysdykcji jest utrzymanie istniejącego porządku działań – 150. „Działania wobec innych” i ochrona oczekiwań – 154. W dynamicznym porządku działań można chronić tylko niektóre oczekiwania – 155. Maksymalną zgodność oczekiwań osiąga się dzięki rozgraniczeniu obszarów chronionych – 160. Ogólny problem wpływu wartości na fakty – 165. „Cel” prawa – 168. Formułowanie

- prawa i przewidywalność orzecznictwa – 172. Funkcja sędziego ogranicza się do utrzymywania porządku spontanicznego – 176. Wnioski – 180
6. *Thesis*: prawo legislacji 183
Legislacja wywodzi się z konieczności ustalania reguł organizacji – 183. Prawo i ustawa: egzekwowanie prawa i wykonywanie poleceń – 186. Legislacja a teoria podziału władz – 188. Funkcje rządowe zgromadzeń przedstawicielskich – 189. Prawo prywatne a prawo publiczne – 192. Prawo konstytucyjne – 195. Legislacja dotycząca finansów – 198. Prawo administracyjne i władza policyjna – 199. „Środki” polityki – 202. Przekształcenie prawa prywatnego w prawo publiczne drogą legislacji „społecznej” – 204. Nastawienie umysłowe legislatury skupiającej się na rządzeniu – 207

Tom II

Miraż sprawiedliwości społecznej

7. Dobro ogólne i cele szczegółowe 211
W wolnym społeczeństwie dobro ogólne polega zasadniczo na ułatwianiu jednostkom dążenia do znanych tylko im celów – 211. Interes ogólny i dobra zbiorowe – 217. Reguły i niewiedza – 220. Znaczenie abstrakcyjnych reguł jako wytycznych w świecie, w którym większość szczegółów nie jest znana – 224. Wola i opinia, cele i wartości, rozkazy i reguły oraz inne kwestie terminologiczne – 226. Abstrakcyjne reguły funkcjonują jako ostateczne wartości, ponieważ służą nieznanym konkretnym celom – 229. Błąd konstruktywistyczny utylitaryzmu – 232. Każdą prawomocną krytykę lub poprawę reguł postępowania trzeba przeprowadzać w ramach danego systemu takich reguł – 240. „Generalizacja” i test upowszechnialności – 245. Aby reguły spełniały swoją funkcję, muszą być stosowane przez dłuższy czas – 247

8. Poszukiwanie sprawiedliwości 249
 Sprawiedliwość jest cechą ludzkiego postępowania – 249. Sprawiedliwość i prawo – 253. Reguły słusznego postępowania na ogół zakazują postępowania niesprawiedliwego – 255. Negatywny charakter mają nie tylko same reguły słusznego postępowania, ale także sprawdzian ich sprawiedliwości – 259. Znaczenie negatywnego charakteru testu niesprawiedliwości – 264. Ideologia pozytywizmu prawniczego – 268. „Czysta teoria prawa” – 272. Prawo a moralność – 282. „Prawo natury” – 286. Prawo i suwerenność – 288
9. Sprawiedliwość „społeczna”, czyli rozdzielcza 291
 Pojęcie „sprawiedliwości społecznej” – 291. Zawładnięcie wyobraźnią ogółu przez „sprawiedliwość społeczną” – 295. Niemożność zastosowania pojęcia sprawiedliwości w odniesieniu do wyników spontanicznego procesu – 298. Uzasadnienie gry ekonomicznej, w której pojęcie sprawiedliwości można odnosić tylko do postępowania graczy, a nie do jej wyniku – 302. Rzekoma konieczność przekonania o sprawiedliwości nagród – 306. Nie istnieje „wartość dla społeczeństwa” – 308. Znaczenie terminu „społeczny” – 312. „Sprawiedliwość społeczna” i równość – 315. „Równość szans” – 320. „Sprawiedliwość społeczna” i wolność w granicach prawa – 321. Zasięg przestrzenny „sprawiedliwości społecznej” – 325. Żądania rekompensaty za prace nieprzyjemne – 329. Uraza z powodu utraty nabytej pozycji – 332. Wnioski – 336
- Dodatek do rozdziału 9. Sprawiedliwość a prawa jednostki . . 343
10. Porządek rynkowy, czyli katalaksja 350
 Natura porządku rynkowego – 350. Wolne społeczeństwo jest społeczeństwem pluralistycznym bez wspólnej hierarchii szczegółowych celów – 353. Wielkie Społeczeństwo nie jest wprawdzie jednolitą gospodarką, jednak jego głów-

nym spoiwem jest coś, co potocznie nazywa się relacjami ekonomicznymi – 357. Celem polityki w społeczeństwie wolnych ludzi nie może być maksimum znanych z góry wyników, lecz tylko pewien abstrakcyjny porządek – 359. Katalaksja jako gra – 361. Dla oceny adaptacji do zmieniających okoliczności nie mają znaczenia porównania nowego położenia z dawniejszym – 368. Reguły słusznego postępowania nie chronią wartości rynkowych, lecz tylko domeny materialne – 371. Korespondencja oczekiwań jest możliwa dzięki temu, że niektóre z nich się nie spełniają – 372. Abstrakcyjne reguły słusznego postępowania nie mogą określać konkretnych wyników, lecz tylko szanse – 374. Konkretnie nakazy w katalaksji („ingerencje” w nią) prowadzą do nieładu i nie mogą być sprawiedliwe – 378. Celem prawa powinno być jednakowe poprawianie szans wszystkich – 379. Dobre społeczeństwo to takie, w którym szanse każdej losowo wybranej osoby są możliwie największe – 382

11. Dyscyplina abstrakcyjnych reguł i emocje społeczeństwa plemiennego 385
- Dążenie do nieosiągalnych celów może wykluczyć osiągnięcie tego, co możliwe – 385. Przyczyny odradzania się plemiennego myślenia organizacyjnego – 387. Niemoralne konsekwencje moralnie inspirowanych starań – 388. W Wielkim Społeczeństwie „sprawiedliwość społeczna” staje się siłą destrukcyjną – 390. Od troski o najbardziej potrzebujących do ochrony interesów grupowych – 393. Próby „korygowania” porządku rynku prowadzą do jego zniszczenia – 397. Bunt przeciw dyscyplinie abstrakcyjnych reguł – 398. Moralność społeczeństwa otwartego i zamkniętego – 400. Stary konflikt między lojalnością a sprawiedliwością – 404. Mała grupa w społeczeństwie otwartym – 406. Znaczenie dobrowolnych stowarzyszeń – 408

Tom III

Porządek polityczny wolnych ludzi

12. Opinia większości i współczesna demokracja 413
 Pogłębiające się rozczarowanie do demokracji – 413. Nieograniczona władza jest śmiertelną wadą dominującej formy demokracji – 415. Prawdziwa treść ideału demokratycznego – 418. Słabość wybieralnego zgromadzenia o nieograniczonej władzy – 422. Koalicje zorganizowanych interesów i aparat pararządu – 428. Porozumienie w sprawie ogólnych reguł i w sprawie szczegółowych środków – 433
13. Podział władz demokratycznych 439
 Zagubienie pierwotnej koncepcji funkcji prawa – 439. Obecne instytucje przedstawicielskie zostały ukształtowane przez potrzeby rządu, a nie legislacji – 441. Ciała dysponujące władzą szczegółowego kierowania nie są odpowiednie do stanowienia prawa – 445. Charakter obecnych „legislatur” określają ich zadania rządu – 447. Legislacja partyjna prowadzi do upadku społeczeństwa demokratycznego – 453. Konstruktywistyczny przesąd suwerenności – 455. Konieczny podział władz zgromadzeń przedstawicielskich – 458. Demokracja czy demarchia? – 462
14. Sektor publiczny i sektor prywatny 465
 Podwójne zadanie rządu – 465. Dobra kolektywne – 467. Określenie granic sektora publicznego – 472. Sektor niezależny – 475. Opodatkowanie a rozmiary sektora publicznego – 478. Bezpieczeństwo – 481. Monopol rządu na usługi – 484. Informacja i edukacja – 489. Inne najważniejsze kwestie – 491
15. Polityka rządu i rynek 495
 Zalety konkurencji nie zależą od tego, czy jest „doskonała” – 495. Konkurencja jako procedura odkrywania – 498.

- Jeśli nie są spełnione warunki wymagane przez konkurencję „doskonałą”, nie da się sprawić, by firmy działały tak, „jak gdyby” ona istniała – 501. Osiągnięcia wolnego rynku – 506. Konkurencja a racjonalność – 508. Rozmiary, koncentracja i władza – 510. Polityczne aspekty władzy ekonomicznej – 514. Kiedy monopol staje się szkodliwy? – 519. Problem legislacji antymonopolowej – 521. Głównym zagrożeniem nie jest egoizm jednostek, lecz grup – 525. Konsekwencje politycznego ustalania dochodów różnych grup – 531. Interesy organizowalne i nieorganizowalne – 535
16. Poronienie ideału demokratycznego: rekapitulacja 537
 Poronienie ideału demokratycznego – 537. Demokracja „przetargowa” – 538. Zabawka grup interesów – 539. Prawo a nakazy – 540. Prawo i arbitralny rząd – 541. Od nierównego traktowania do arbitralności – 543. Podział władz w celu ograniczenia rządu – 544
17. Modelowa konstytucja 547
 Błędny kierunek rozwoju instytucji przedstawicielskich – 547. Zaleta modelu idealnej konstytucji – 549. Podstawowe zasady – 552. Dwa ciała przedstawicielskie z odrębnymi funkcjami – 555. Dalsze uwagi w sprawie przedstawicielstwa z wykorzystaniem grup wiekowych – 562. Zgromadzenie Rządzące – 564. Sąd Konstytucyjny – 566. Ogólna struktura władzy – 568. Władze wyjątkowe – 570. Podział władz finansowych – 573
18. Ograniczenie władzy i detronizacja polityki 577
 Władza ograniczona i nieograniczona – 577. Pokój, wolność i sprawiedliwość: trzy wielkie wartości negatywne – 579. Centralizacja i decentralizacja – 582. Rządy większości a rządy prawa aprobowanego przez większość – 584. Zamęt moralny i zepsucie języka – 587. Procedura demokratyczna a cele egalitarystyczne – 589. „Państwo” i „społec-

czeństwo” – 592. Gra według reguł nie zna sprawiedliwego traktowania – 595. Pararząd zorganizowanych interesów i hipertrofia rządu – 597. Nieograniczona demokracja i centralizacja – 599. Przekazywanie polityki wewnętrznej rządowi lokalnemu – 600. Zniesienie rządowego monopolu na usługi – 602. Detronizacja polityki – 604

Epilog. Trzy źródła ludzkich wartości	611
Błędy socjobiologii – 611. Proces ewolucji kulturowej – 614. Ewolucja samopodtrzymujących się złożonych struktur – 617. Stratyfikacja reguł postępowania – 619. Reguły zwyczajowe i porządek ekonomiczny – 622. Dyscyplina wolności – 624. Ponowne ujawnienie się tłumionych pierwotnych instynktów – 627. Ewolucja, tradycja i postęp – 630. Budowa nowej moralności służącej starym instynktom: Marx – 632. Niszczenie niezastąpionych wartości przez błąd naukowy: Freud – 637. Sytuacja się zmienia – 640	
Przypisy	643
Indeks nazwisk	799